

“MAKTAB DIREKTORLARINING MENEJERLIK KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH ASOSIDA ULARNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH”

Isaqov Dilmurod Abduhamitovich

Oriental universiteti Magistratura fakulteti

Ta'lim menejmenti yo'nalishi magistranti

+998 99 992 24 49

Anontasiya: Maqola maktab direktorlarining menejment ko'nikmalarini rivojlantirish orqali ularning raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan. Direktorlarning liderlik, qaror qabul qilish, strategik rejalashtirish va jamoa boshqarish kabi ko'nikmalarini yaxshilash, maktablarning ta'lim sifatini oshirish va ularni raqobatda muvaffaqiyatli qilishda muhim omil sifatida ko'riladi.

Kalit so'zlar: menejer, menejment, strategiya, paradigma, korporativ, resurs, demokratik, kollegiya.

“ПОВЫШЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ДИРЕКТОРОВ ШКОЛ ПУТЕМ РАЗВИТИЯ ИХ УПРАВЛЕНЧЕСКИХ НАВЫКОВ”

Аннотация: Статья посвящена развитию управленческих навыков директоров школ с целью повышения их конкурентоспособности. Рассматриваются ключевые навыки, такие как лидерство, принятие решений, стратегическое планирование и управление командой, которые играют важную роль в улучшении качества образования и обеспечении успешности школ в условиях конкуренции.

Ключевые слова: менеджер, управление, стратегия, парадигма, корпоративный, ресурсный, демократический, коллегиальный.

“INCREASING THE COMPETITIVENESS OF SCHOOL DIRECTORS ON THE BASIS OF DEVELOPING THEIR MANAGEMENT SKILLS”

Annotation: This article focuses on developing school directors management skills to enhance their competitiveness. It examines key skills such as leadership, decision-making, strategic planning, and team management, which play a crucial role in improving the quality of education and ensuring the success of schools in a competitive environment.

Key words: manager, management, strategy, paradigm, corporate, resource, democratic, board.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimining muvaffaqiyati, nafaqat o'qituvchilarning malakasi, balki maktab rahbarlarining samarali boshqaruvi va menejment ko'nikmalariga ham bog'liq. Maktab direktorlarining yuqori sifatli menejment ko'nikmalariga ega bo'lishi, o'quv muassasasining faoliyatini yanada yaxshilash, ta'lim sifatini oshirish va maktabning

raqobatbardoshligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Maktab rahbarlarining samarali boshqaruv ko'nikmalariga ega bo'lishi, ta'lim tizimining innovatsion yondoshuvlarga moslashishini ta'minlash, shuningdek, jamiyatning talablariga javob beradigan sifatli ta'lim xizmatlarini ko'rsatish imkonini yaratadi. Ushbu jarayon, nafaqat direktorlarning professional rivojlanishini, balki maktablarning umumiy muvaffaqiyatini oshirishga yordam beradi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Miromonovich Mirziyoyevning: "Ta'limda sifat bo'lishi uchun eng avvalo pedagoglarni tayyorlash va malakasini oshirish tizimi bunga tayyor bo'lishi kerak" [1] – degan iqtibosli so'zlarini aytib o'tishimiz mumkin.

ASOSIY QISM

Ta'lim sifatini oshirish uchun e'tiborni avvalo tizimga qaratish kerak. Ta'limda boshqaruvga doir mummolarning vujudga kelishining asosiy sabablaridan biri, jamiyat hamda iqtisodiyotning keskin o'zgarib borishida. Boshqaruv — bu tizimni shakllantirish va rivojlantirish maqsadida uni sifatini ta'minlash, tartibga solish uchun ta'sir etishdir. Amerikacha boshqaruvda — tashabbuskorlik, yuqori kasbiy tayyorgarlik, taslikilotchilik, ishchanlik; Yaponcha boshqaruvda — har bir xodimga g'amxo'rlik, ishlab chiqarishning ijtimoiy xavfsizligi, shakllanish istagi, icliki go'zallik; Fransuzcha boshqaruvda — boshqaruv tizimini shakllantirish uchun insoniy madaniyat, yuqori darajadagi aloqadorlik madaniyati, milliy, tarixiy, madaniy an'ana elementlaridan foydalanish.

Menejment - bu inglizcha so'z bo'lib, ingliz tilining Oksford lug'atida berilgan ta'rifga binoan u: - boshqaruv hokimiyati va san'ati; - resurslarni boshqarish bo'yicha alohida mohirlik va ma'muriy ko'nikmalar tushuniladi. Pedagogik tizimni boshqarishning asosiy prinsiplariga quyidagilar kiradi: - boshqaruvni demaralizatsiyalashtirish va insonparvarlashtirish; - boshqarishni tizimlilik va yagonaliligi; - boshqarishda markaz va hudud uyg'unligi; - boshqaruvda yakka boshqaruv va jamoatchilik uyg'unligi; - boshqaruvni ilmiy asoslanganligi; - boshqarishda ma'lumotlarni to'liqligi va haqqoniyligi Boshqaruvning ilmiy asoslanganligi prinsipi [2,-50 b.]. Ushbu prinsip boshqaruv tizimini boshqaruv fanining so'nggi yutuqlari asosida tashkil etishni ifodalaydi.

Rahbar pedagogik tizim va jamiyat rivojlanishining obyektiv tendensiyalarini, qonuniyatlarini tushunishi va hisobga olishi zarur. Boshqaruvni ilmiy asoslanganligi prinsipiga amal qilish pedagogik tizimni boshqarish holati to'g'risidagi ma'lumotlarni to'liqligiga va ishonchliligiga bog'liq. Boshqarish vazifasi mohiyatli zaruriy, takrorlanuvchi xarakterli majmui bo'lib, yagona mazmun va maqsadga qaratilgan. Bunda boshqarish faoliyati birbiriga bog'liq va alohida vazifalarni o'z ichiga oladi bunda boshqarish vazifalari rejalashtirish, tartibga solish, tashkil etish, sozlash, muvofiqlashtirish, nazorat, rag'batlantirish, izlash, faollashtirish, hisob-kitob kabi harakatlar orqali amalga oshiriladi. Boshqarish vazifalarini amalga oshirish uchun ta'lim muassasasida boshqarish tizimini tashkil etiladi. Bu asosan boshqarish sub'ekti direktor oliy o'quv yurtlarida esa rektor o'z navbatida boshqarish bo'g'inlarini tashkil etadi. Shu bo'g'inlar orqali u boshqarish ob'ektiga ta'sir ko'rsatadi. Bu ta'sir mavjud ob'ekt rivojlanishini tezlashtirishga xizmat qiladi. Yuqorida aytilganidek, boshqarish sub'ektlar faoliyatining harakatlari majmui bo'lib, har xil vazifalarni ado etish hisoblanadi [3,-110-111 b.].

Ta'limni boshqarish nazariyasida uning o'ziga xosligi ma'lum mezonlarga ko'ra tasniflangan boshqaruvga turli yondashuvlarda namoyon bo'ladi. Bu yondashuvlar boshqaruv jarayonining mohiyatini belgilab beradi va uning evolyutsiyasini tarixiy-pedagogik tadqiq qilish jarayonida tahlil predmeti bo'lib xizmat qilishi, ushbu boshqaruvning yetakchi paradigmasini kvalifikatsiya qilish funksiyasini bajarishi mumkin. Shubhasiz, ularning har biri boshqaruvni shakllantirish jarayonida u yoki bu tarixiy bosqichda ma'lum foyda keltirgan.

Strategik menejment sohasidagi ishlarni tahlil qilish bunday boshqaruvning mohiyati va o'ziga xos xususiyatlarini ochib berishga, "strategiya" tushunchasining asosiy xususiyatlarini va uning "rivojlanish" va "prognozlash" tushunchalari bilan bog'liqligini aniqlashga imkon berdi. Ta'limda "strategiya", "strategik menejment" tushunchalari operativ boshqaruv va menejment o'rtasidagi farqlarni ko'rsatish uchun kiritildi, bunda asosiy e'tibor tashqi omillarga qaratiladi. Mualliflar bu mohiyatni belgilashda turlicha urg'u beradilar [4,-80 b.]. Demak, G.Mintzberg, J.Kvinn, S.Goshals strategik menejmentni "tanlangan maqsadlarni amalga oshirishdan va munosabatlarning istalgan holatiga erishishga urinishlardan iborat tizim va uning muhiti o'rtasidagi aloqani aniqlash va o'rnatish jarayoni" deb qaraydilar.

Resurslarni taqsimlash orqali atrof-muhit bilan samarali va samarali harakat qilish imkonini beradi. Strategik menejment Ta'lim tizimining o'ziga xos xususiyatlari bor, ular quyidagilar bilan belgilanadi: Ta'lim sohasi eng innovatsion sohalardan biri bo'lib kelgan va shunday bo'lib, u asosan samaradorlikni belgilaydi innovatsion faoliyat boshqa sohalarda; ta'lim tizimi Bu ochiq, moslashuvchan, individuallashtirilgan, ijodiy bilimlarning, insonning butun umri davomida uzluksiz ta'lim olishining global tizimi bo'lib, ta'lim sohasidagi ishlab chiqarish innovatsiyalari (o'qitish va o'qitish texnologiyalari, usullari va usullari) va boshqaruv innovatsiyalari (yangi) birligini ifodalaydi. Ta'lim sohasidagi iqtisodiy mexanizmlar, yangi tashkiliy tuzilmalar, institutsional shakllar); ta'lim tizimini rivojlantirishni boshqarish texnologik, pedagogik, tashkiliy innovatsiyalarni joriy etish bo'yicha ta'sirlar tizimini kerakli tendentsiyalarni ta'minlaydigan, yuzaga kelishi mumkin bo'lgan inqiroz va qarama-qarshiliklarni oldindan ko'ra oladigan va bartaraf etadigan, tizimning yaxlitligini ta'minlaydigan tarzda tashkil etishni nazarda tutadi; ta'lim tizimini strategik boshqarish innovatsion xarakterga ega bo'lib, strategik xatarlarni, shu jumladan turli siyosiy hodisalar, kutilmagan davlat qonunlari va qoidalari, ta'lim tizimiga qo'yiladigan ijtimoiy talablar va uning real resurslari o'rtasidagi nomuvofiqlik bilan bog'liq xavflarni boshqarishni o'z ichiga oladi [5,-57 b.].

Ta'lim tizimini boshqarishni rivojlantirishni o'rganishda strategik paradigmadan foydalanish, bizning fikrimizcha, nafaqat ushbu rivojlanishning etakchi tendentsiyalarini, balki eng muhim tendentsiyalarni ham saralash imkonini beradi. "Vazifalar" deganda biz kelajakdagi natija (maqsad) modeli shartlarini, natijaga erishish vositalarini, mablag'lardan foydalanish usullarini, faoliyatni amalga oshirish shartlarini va kelajakdagi natijani baholash mezonlarini tushunamiz. Strategiyaning amalga oshirish o'zaro bog'liq ikkita vazifani hal qiladi:

1. Strategiya - bu ta'lim muassasasining sheriklar va raqobatchilar bilan munosabatlarini o'zgartirish vositasi, buning natijasida ta'lim muassasasi raqobatdosh ustunliklarga ega bo'ladi.
2. Ta'lim tizimini boshqarish: ichki o'zgarishlar (majmui moddiytexnikaviy, uslubiy jihozlar muassasalar, tashkiliy tuzilmadagi o'zgarishlar va professional mukammallik uning

rahbarlari va xodimlari). Bu sizga tashqi muhitdagi o'zgarishlarga munosib munosabatda bo'lish, ularga moslashish va ulardan o'z maqsadlarida foydalanish imkonini beradi. Usullar Strategiyani ishlab chiqishda ta'lim muassasasi faoliyatining ko'p bosqichli xususiyatini hisobga olish kerak.

Maktab direktorlarining menejment ko'nikmalari, ularning maktabni muvaffaqiyatli boshqarishiga, ta'lim jarayonlarini samarali tashkil etishiga, jamoadagi hamkorlikni rivojlantirishga va o'quvchilarning yuqori natijalarga erishishiga imkon yaratadi. Bu ko'nikmalar liderlik, qaror qabul qilish, strategik rejalashtirish, jamoa boshqaruvi va innovatsion yondoshuvlarni o'z ichiga oladi.

Liderlik qobiliyati jamoani birlashtirish, ularga yo'l-yo'riq ko'rsatish va motivatsiya berishda muhimdir. Yaxshi lider, o'z jamoasini bir maqsadga yo'naltirib, maktabda ijobiy o'zgarishlarni amalga oshirishga yordam beradi. Samarali qarorlar qabul qilish esa ta'lim jarayonining sifatini yaxshilash, o'quvchilarning yutuqlarini oshirish va maktabning barqaror ishlashini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Maktab direktorining strategik rejalashtirishdagi ko'nikmalari, maktabni uzoq muddatli rivojlanishga yo'naltirishga imkon beradi [6,-91 b.]. Rejalashtirish orqali direktorlar maktabni raqobatbardoshligini oshirish uchun zarur yo'nalishlarni belgilaydi. Jamoa boshqaruvi ko'nikmalari, direktorning maktabdagi barcha xodimlar, o'qituvchilar va o'quvchilar bilan samarali ishlashiga yordam beradi. Bu ko'nikmalar jamoa ichidagi aloqalarni mustahkamlash, o'zaro hurmatni rivojlantirish va umumiy maqsadga erishishga yordam beradi. Innovatsion yondoshuvlar esa maktabni rivojlantirish, ta'lim sifatini oshirish va raqobatbardoshligini oshirishda muhim rol o'ynaydi.

Maktab direktorlarining menejment ko'nikmalarini rivojlantirish uchun bir nechta strategiyalar mavjud. Maxsus treninglar, seminarlar va kurslar tashkil etish orqali direktorlar o'z bilim va malakalarini yangilashlari mumkin. Bu treninglar, direktorlarning boshqaruv ko'nikmalarini rivojlantirishga, yangiliklarga moslashishga yordam beradi. Tajribali direktorlar va mutaxassislar bilan mentorlik tizimini tashkil etish, yangi direktorlarning tajriba orttirishiga va qiyin vaziyatlarda to'g'ri qarorlar qabul qilishiga yordam beradi. Direktorlar o'z ko'nikmalarini amaliy mashg'ulotlar orqali rivojlantirishlari kerak. Bunday mashg'ulotlar direktorlarga real vaziyatlarga moslashishga, jamoani boshqarishga va ta'lim muassasasining samarali faoliyatini ta'minlashga yordam beradi. Shuningdek, maktab direktorlarining tarmoq yaratish orqali bir-biridan tajriba almashishlari, yangi innovatsion yondoshuvlarni joriy etishlariga imkon yaratadi.

Maktab direktorlarining menejment ko'nikmalarini rivojlantirish orqali, maktablar o'z raqobatbardoshligini oshirishi mumkin. Samarali boshqaruv, ta'lim sifatining oshishiga, maktab jamoasining motivatsiyasiga va o'quvchilarning yutuqlariga olib keladi. Shu bilan birga, direktorlarning yuqori darajadagi menejment ko'nikmalariga ega bo'lishi, maktabni raqobatdagi eng yaxshi o'quv muassasasiga aylantirish imkonini beradi. Raqobatbardoshlikni oshirish uchun innovatsion yondoshuvlarni joriy etish, xalqaro tajribalarni o'rganish va o'quvchilarga individual yondoshuvni rivojlantirish muhimdir.

XULOSA

Maktab direktorlarining menejment ko'nikmalarini rivojlantirish, ta'lim tizimining sifatini oshirish va maktablarning raqobatbardoshligini ta'minlashda muhim omildir. Direktorlar

o'zlarining boshqaruv ko'nikmalarini doimiy ravishda takomillashtirib borishlari zarur. Bu nafaqat maktabning umumiy muvaffaqiyatini oshiradi, balki ta'lim tizimining sifatini ham yaxshilaydi. Samarali menejment, ta'lim jarayonlarining innovatsion yondoshuvlar bilan boyitilishiga, o'quvchilarga sifatli ta'lim berilishiga va maktablarning raqobatbardoshligini oshirishga olib keladi. Maktab rahbarlarining menejment ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan investitsiyalar, nafaqat maktablarning jamiyatdagi o'rnini mustahkamlashga, balki kelajakdagi ta'lim tizimining samaradorligini oshirishga yordam beradi. Maktab direktorlarining yuqori sifatli boshqaruvi, o'quvchilarning akademik va shaxsiy yutuqlariga ta'sir o'tkazib, butun jamoaning muvaffaqiyatli ishlashiga imkon yaratadi. Shuning uchun, direktorlarning menejment ko'nikmalarini rivojlantirish, raqobatbardosh maktablarni yaratishning asosiy omili hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'im to'g'risida"gi Qonuni O'RQ-637-son 23.09.2020 yil
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2023-yil 25-dekabrda "Davlat umumiy o'rta ta'lim muassasalari direktori lavozimiga nomzodlarni menejerlik o'quv kurslarida o'qitish va ularga menejerlik sertifikatini berish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi 681-sonli Qarori. <https://lex.uz/mact/-6705811>
3. Prezident Shavkat Mirziyoyev raisligida maktab ta'limi tizimidagi islohotlar samaradorligini yanada oshirish hamda kelgusidagi ustuvor vazifalar yuzasidan videoselektor yig'ilishidagi ma'ruza matnidan. 15.05.2025.
4. R.X.Djurayev, S.T.Turg'unov., "Ta'lim menejmenti", O'quv qo'llanma - Toshkent, "Voriz-Nashriyot"., 2006,
5. Azizxo'jaeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – T.: Fan, 2006.